

інноваційної діяльності в сфері міжнародного оподаткування доходів і капіталу, амортизаційної політики й інвестиційного податкового кредиту.

У цілому можна говорити про наявність позитивних зрушень у податковому законодавстві в частині стимулювання інноваційної активності підприємств реального сектора економіки. Особливо потрібні відзначити, що стимуляційні норми зачіпають не тільки великих платників податків, а й суб'єктів; малого підприємництва, значущість якого для розвитку інноваційної сфери підтверджується світовою практикою. Водночас висновки про ефективність ужитих заходів податкового стимулювання поки є передчасними.

Література

1. Бечко П.К. Податкова система : навч. посіб. / П.К. Бечко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 368 с.
2. Іляшенко В.О. Формування державної податкової політики в Україні : монографія / В.А. Іляшенко, О.В. Покатаєва. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2009. – 196 с.
3. Кучерявенко М.П. Податкове право України: Академічний курс : підручник / М.П. Кучерявенко. – К. : Правова єдність, 2008. – 701 с.
4. Мерзляк А.В. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону : монографія / А.В. Мерзляк, О.В. Кітенко. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2009. – 160 с.
5. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 495 с.
6. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
7. Тумина Т.А. Активизация налогового стимулирования реальных инвестиций в промышленность : монография / Т.А. Тумина, Е.Л. Атабиева, А.А. Рудычев. – СПб. : Химиздат, 2008.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

УДК 351.85

МЕХАНІЗМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ШЛЯХОМ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Груздова К.Є.

аспірант Класичного приватного університету

Annotation

In the article the ways of the budgetary financing of sphere of culture in Ukraine, are exposed mechanisms of improvement of state support of cultural sphere are offered? the necessity of public policy in relation to financing of sphere of culture in the modern terms of development is grounded.

Анотація

У статті розкрито шляхи бюджетного фінансування сфери культури в Україні, запропоновано механізми вдосконалення державної підтримки культурної сфери, обґрунтовано необхідність державної політики щодо фінансування сфери культури в сучасних умовах розвитку.

Ключові слова

Шляхи бюджетного фінансування, державна підтримка, сфера культури, механізми вдосконалення, державне регулювання.

I. Вступ

Фінансування культурної сфери значно погіршувалось упродовж 1990-х рр., завдяки цьому помітно падав соціальний статус, зменшувались доходи працівників закладів культури, реальне бюджетне фінансування

закладів культури також зменшилось майже вдвічі. З 2000 р. фінансування почало зростати, але ж повільніше, ніж зростали доходи державного бюджету та ВВП.

У зв'язку із цим участь суспільного загалу в культурній діяльності також знизилась, це значною мірою вплинуло на кількість кінотеатрів, будинків культури, театрів, публічних бібліотек.

Над цією проблемою працювало чимало вітчизняних науковців: О.А. Гриценко, О.М. Іваницька, Л.В. Ільченко-Сюйва, І.В. Розпутенко, В.В. Солодовник та ін. На сьогодні достатнє фінансування культурної сфери залишається проблемою, державна підтримка сфери культури також є недостатньою.

II. Постановка завдання

Мета статті – обґрунтувати необхідність державної політики щодо фінансування сфери культури в сучасних умовах розвитку та запропонувати механізми вдосконалення державної підтримки культурної сфери в Україні шляхом бюджетного фінансування.

III. Результати

На початковому етапі розбудови незалежної України її політику державної підтримки культури визначали такі складові:

- фінансова підтримка (повна або часткова) державних і комунальних закладів культури та мистецтва з бюджетів відповідних рівнів;
- бюджетне фінансування масових культурних закладів загальнодержавного та регіонального значення;
- обмежені податкові пільги неприбутковим та благодійним організаціям (включно з деякими, але не всіма типами культурних організацій);
- обмежений (порівняно з багатьма країнами Європи) протекціонізм щодо деяких культурних індустрій (таких як книговидавнича справа);
- бюджетні субсидії національним творчим спілкам, товариству “Просвіта” за відсутності регулярної державної фінансової підтримки інших недержавних культурних організацій та об’єднань;
- недостатньо розвинуті механізми конкурсної підтримки культурно-мистецьких проектів [4].

Ця політика не забезпечила стабільного розвитку галузі культури, але дала змогу зберегти багато закладів культури і мистецтв, які залишилися ще з радянських часів.

Численні недоліки виявляються і в сучасній практиці державного фінансування культури: це відсутність чітких пріоритетів у фінансуванні культури, незбалансованість структури бюджетних видатків за напрямками та їх нестабільність, недостатні ефективність та маргінальна роль нових механізмів фінансування, недофінансування з бюджету культурної галузі.

В Україні прийнято ряд законів та законодавчих актів, що регулюють різні аспекти культурної діяльності. Але всі вони внутрішньо суперечливі та далеко не повні. Усі закони приймалися в різні роки та базуються на досить різних концептуальних засадах. Наприклад, розділ IV Основ законодавства про культуру (“Фінансування і технічне забезпечення культури”) свідчить про те, що на практиці цей Закон України був зорієнтований на подальше бюджетне утримання сфери культури і мистецтва, на перенесення чи не всієї відповідальності за розвиток культури на плечі держави. Так, ст. 23 “Фінансування культури” визначає, що: “Фінансування культури здійснюється на нормативній основі за рахунок республіканського й місцевих бюджетів, а також коштів підприємств, організацій, громадських об’єднань та інших джерел. Держава гарантує необхідні асигнування на розвиток культури в

розмірі, не менше ніж 8% від національного доходу України [1].

Таких показників бюджетного фінансування, які передбачаються цією статтею, сьогодні не змогла досягти жодна економічно стабільна держава. Тим більше недосяжними виявилися вони для кризової економіки України.

Далі ст. 24 цього ж Закону передбачено, крім бюджетного фінансування, ще й створення фондів розвитку культури – республіканський та місцеві фонди розвитку культури, а також фонди, що їх можуть створювати, – громадські об’єднання (творчі спілки, товариства, фонди, асоціації), заклади, підприємства, організації та громадяни.

Однак відсутність нормативно-правової бази для створення і функціонування таких фондів перешкоджала практичній реалізації зазначеної статті. Нині ці питання значно адекватніше регулюються Законом України “Про благодійництво та благодійні організації” [2].

У ст. 26 Основ законодавства про культуру визначено: “Держава здійснює політику пільгового оподаткування у сфері культури: звільняє від сплати податків творчі спілки, національно-культурні товариства, фонди, асоціації, інші громадські об’єднання, що діють у сфері культури, а також заклади культури, які повністю чи частково фінансуються за рахунок бюджету або коштів підприємств і профспілкових організацій”, однак дію цієї статті було невдовзі зупинено Декретом Кабінету Міністрів України від 26.12.1992 р. № 12-92 і дотепер не поновлено. Всі закони та законодавчі акти передбачають українцям незначні податкові пільги, чим спонукають культурні організації самим заробляти кошти; вони майже не сприяють благодійництву та спонсорству для культури й мистецтва, на сьогодні немає спеціального закону про неприбуткові організації. Якщо згадати протекціонізм щодо культурних індустрій, то порівняно з Польщею чи Росією в Україні він найслабший. Не було втілено на практиці положення ст. 28 розділу V Основ законодавства про культуру “Соціальні гарантії та захист прав працівників у сфері культури” в частині, де держава гарантує працівникам закладів культури встановлення середньої заробітної плати у розмірі, не нижче середнього рівня заробітної плати працівників народного господарства.

Виходячи із реалій сьогодення, заклади все більше мають розраховувати на власні надходження, вишукувати нові джерела фінансування, хоча в деяких питаннях необхідна й підтримка уряду.

Аналізуючи сучасний стан відповідної галузі, треба відзначити кілька механізмів удосконалення державної підтримки сфери

культури в Україні шляхом бюджетного фінансування. Це, по-перше, рецентралізація, суттєве посилення державного втручання в галузь культури для покращання її фінансової ситуації. Такий підхід означає, у найпростішій формі, суттєве збільшення бюджетних видатків на культуру, а в більш радикальних версіях така стратегія супроводжується посиленням адміністративного втручання в роботу основних закладів культури й мистецтва [3]. Держава як головний представник суспільних інтересів не лише фінансує культурні установи, а й контролює їх, щоб гроші платників податків використовувались належним чином. Під час попередньої спроби рецентралізації декілька обласних закладів культури й мистецтва добилися отримання статусу національних, бо фінансування з державного бюджету здавалося їм надійним. Але треба розуміти, що можливості держави досить обмежені, а культура не належить до основних пріоритетів уряду.

По-друге, децентралізація стосовно фінансування означає перенесення значної частини фінансової відповідальності щодо культурної сфери з державного на обласні та місцеві бюджети. Але децентралізація має свої фінансові та політичні межі. Таким чином, збереження, з одного боку, мережі національних закладів культури й мистецтва, а з іншого – значних обсягів державних бюджетних видатків на культуру неминучим. На початку 1990-х рр. була спроба децентралізації більшості державних закладів культури й мистецтва, однак, цей процес не супроводжувався необхідним збільшенням бюджетних надходжень в областях. Як наслідок, децентралізація призвела до різкого погіршення фінансового становища багатьох закладів культури. Але ж при застосуванні адекватної реформи бюджетної системи децентралізація не тільки б запрацювала, а й принесла значні покращання у сферу культури. В областях де значно більше коштів вкладається в культуру, аніж пропонує Мінфін, сучасна практика фінансування культури підтримує цей механізм удосконалення державної підтримки.

По-третє, це роздержавлення – приватизація закладів культури. Досі в Україні приватизовано лише окремі кінотеатри, а також будинки культури. Однак, це не означає, що у нас не має приватних видавництв чи при-

ватного шоу-бізнесу, приватний сектор домінує в цих сферах, але ж він виник самотужки і не отримує державної підтримки. Найбільш ефективним було б роздержавлення закладів культури з більш сприятливою для культури податковою політикою. Тобто зняття із закладів культури сплати податків. Це на сьогодні працює у польській та російській системі податкових пільг для культури.

Таким чином, жоден із запропонованих механізмів не зможе принести бажаних результатів, тобто не вирішить фінансових проблем української культури та не дасть належної державної підтримки сфері культури, якщо застосовувати їх поодиночі. Однак у кожному з наведених механізмів є елементи, які можуть бути ефективно застосовані і не суперечитимуть один одному.

IV. Висновки

Маючи політичну волю, державна влада за найкоротші строки могла б досягти швидкого нарощування бюджетного фінансування культури. Запроваджуючи сучасні, більш різноманітні й дієві механізми фінансування, можна також зробити бюджетне фінансування більш ефективним і результативним. Також варто зосередити максимум зусиль на створенні позитивних умов господарювання, за яких більшість закладів культури змогли б більше заробляти самі, тобто шляхом запровадження податкових пільг і скасування існуючих перешкод для отримання доходів бюджетними закладами культури й мистецтва.

Література

1. Основи законодавства України про культуру : Закон України від 14.02.1992 р. № 2117-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 21. – Ст. 294.
2. Про благодійництво та благодійні організації : Закон України від 07.03.2002 р. № 3091-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 30. – Ст. 296.
3. Розпутенко І.В. Державне управління в економічній сфері: бюджетно-
4. податкова політика : навч. посіб. / І.В. Розпутенко, Л.В. Ільченко-Сюйва. – К. : Вид-во НАДУ, 2008. – 100 с.
5. Українські культурні дослідження. Експериментальна веб-сторінка науковців українського центру культурних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.culturalstudies.in.ua/>.